

DON

QUIJOTE

RAT · ESTONIA ·

LUDWIG MINKUS

DON QUIJOTE

Ballett 3 vaatuses

Libreto —

Marius Petipa (Miguel de Cervantes Saavedra romaani
«Teravmeelne hidalgo Don Quijote La Manchast» ainetel)

Koreograafia —

Marius Petipa ja Aleksandr Gorski

Esiendus — 25. detsembril 1986

Ballettmeister ja lavastaja —
Vene NFSV teeneline kunstnik
JURI PETUHHOV (Leningrad)

Muusikaline juht ja dirigent —
JURI ALPERTEN

Kunstnik —
MARINA SOKOLOVA (Moskva)

Ballettmeistri assistent —
MARINA SAMSEVA (Leningrad)

Ballettmeistrid-repetiitorid —

NSVL rahvakunstnik
TIIU RANDVIIR

Eesti NSV rahvakunstnik
HELMİ PUUR

Eesti NSV teeneline kunstnik
ELITA ERKINA

Eesti NSV teeneline kunstnik
AIME LEIS

TATJANA KRIKUN, AIGI RÜÜTEL

Dekoratsioonid maalinud —
Eesti NSV teeneline kunstitegelane
UNO KÄRBIS

Kontsertmeistrid —
REET KIVARI
ELNA-IMBI KODRES
ÜLLE REBANE

Orkestri kontsertmeister —
Eesti NSV teeneline kunstnik
MATI UFFERT

Etenduse juht — JÜRI KRÜUS

OSADES:

- Don Quijote — Eesti NSV teeneline kunstnik
— JANIS GARANCIS
RAIVO PEEKMANN
- Sancho Panza,
tema teener — ANATOLI GUSSEV
MÄRT KÄLBUS
- Lorenzo,
trahteripidaja — Eesti NSV teeneline kunstnik
— JANIS GARANCIS
ALEKSANDR BASIHHIN
- Quiteria,
tema tütar — Eesti NSV teeneline kunstnik
— INGE ARRO
Eesti NSV teeneline kunstnik
KÄIE KÖRB
Eesti NSV teeneline kunstnik
TÄTJANA LAID
TÄTJANA VORONINA
- Basilio,
Quiteria armastatu — Eesti NSV teeneline kunstnik
— JURI JEKIMOV
VIKTOR FEDORTSENKO
ANDREI IZMESTJEV
MIHHAIL NETSÄJEV
- Camacho,
rikas aadlik — OLEG BARANOV
RAIVO PEEKMANN
- Juanita ja Cicalia,
Quiteria sõbratarid — Eesti NSV teeneline kunstnik
— INGE ARRO
TÄMÄRÄ BUROVA
IRINA FOMINA
LILIANA GRODNIKOVA
MÄRGÄRITA KLEPININA
SÄIMÄ KRÄNIG
ÄNU RÜUSMÄÄ
LÄRISSÄ SINTSOVA
INNA SÖRMUS
TÄTJANA VORONINA
- Espada, toreadoor — Eesti NSV teeneline kunstnik
— JURI JEKIMOV
MEELIS PÄKRI
VLÄDİMİR TERJÖHHIN
IGOR VÄSSIN

- Tänavatantsijatar — TATJANA BASSOVA
TAMARA BUROVA
- Mercedes — TATJANA BASSOVA
LEMME JARVI
- Drüaadide käskijanna — IRINA FOMINA
LARISSA SINTSOVA
MARGARITA KLEPININA
- Amor — LILIANA GRODNIKOVA
SAIMA KRANIG
ULLE TOOMPUU
TATJANA VORONINA
- Kõrtsi peremees — PEETER KARELL
ANATOLI GUSSEV
- III vaatuse variatsioon — Eesti NSV teeneline kunstnik
INGE ARRO
TAMARA BUROVA
IRINA FOMINA
TIINA KRIPSAAR
LARISSA SINTSOVA
INNA SORMUS
- Camacho teener — GENNADI BAKANOV *Keezmin*
JOHN TELLISSAAR

Toreadoorid, sõbrannad, drüaadid, kokapoisid, segedilla ja
fandango tantsijad —

RAT «Estonia» balletirühm ja Tallinna Koreograafiakooli õpilased.

LÜHIKE SISUSELETUS

I vaatus

Rändrüütel don Quijote andub unistustele. Tema kujutlustesse ilmuvad vaprate rüütlite ja õilsate daamide kujud. Ta astub võitlusse olematute võlurite ja nõidadega. Don Quijote kutsub kaasa võitlusesse kurjusega oma ustava kannupoisi Sancho Panza ja nad suunduvad otsima võimalusi kangelastegudeks.

Väljak Hispaania väikelinnas täitub pidutseva rahvahulgaga. Tuleb ka kõigi poolt armastatud Quiteria. Temasse armunud habemeajaja Basilio püüab talt võita suudlust. Quiteria isa Lorenzo on selle armastuse vastu — tema eesmärgiks on tütar panna mehele rikkale aadlikule Camachole. Ülbe ja vanamoodne Camacho pole aga õige paariline võluvale Quiteriale. Tänavatantsijanna ja toreadooride saabumine äratab kõikide tähelepanu ja algab tants. Don Quijote ja Sancho Panza ilmumine tekitab üleüldise uudishimu. Neid meelitavad heasüdamliku Sancho Panza peitust mängima.

Lõbus pidu jätkub. Don Quijote näeb Quiterias oma südamedaami ja ahvatleb teda oma unistuste maailma. Appi tuleb Basilio. Visates lummatud Don Quijotele õnne talismaniks roosi, Quiteria ja Basilio põgenevad, et kaitsta endid isa ja rikka peigmehe eest.

II vaatus

Don Quijote jätkab südamedaamist unistades teekonda. Tema kujutlustesse tõusevad fantastilised takistused. Nendega võitlus kurnab Don Quijote jõu, ta uinub ja talle kangastub õrnade drüaadide keskel tema unelmate daam.

Sarvehuiked kutsuvad rännuteed jätkama — edasi, vägitegude otsinguile! Teel satuvad Don Quijote ja Sancho Panza kõrtsi, kus sel momendil on «traagiliselt» lõppenud Quiteria ja Basilio armukadedustseen. Don Quijote astub, nagu alati, hea ja õigluse kaitseks välja. Kõik lõpeb üleüldiseks meeleheaks õnnelikult. Saab teoks Quiteria ja Basilio kihlus, millele aitas kaasa ka Don Quijote. Kõigi rõõm leiab väljenduse lõbusates tantsudes.

III vaatus

Quiteria ja Basilio pulmad. Saabuvad kutsutud külalised, kelle hulgas on ka Don Quijote ja Sancho Panza. Espada ja Mercedes esitavad piduliku bolero. Seejärel tantsivad Quiteria ja Basilio pulmatantsu. Peo lõpetab üldine fandango.

Kinkinud armunutele nende õnne, läheb Don Quijote oma teed — vastu uutele unistustele ja vägitegudele.

Juri Petuhhov:

«Juba üle saja aasta elab teatrites ballett «Don Quijote». Oma ajal kritiseeriti seda teost palju, aga vaatamata sellele ballett elab vaatajate rõõmuks siiani. Milles siis seisneb selle pikaajalise saladus? Esiteks: see on koomiline ballett — nii mõtles seda Petipa 1869. aastal, sellise orientatsiooniga kirjutas Minkus ka muusika. Teiseks: lugu on oma olemuselt rahvalik, peites endas demokraatlikku alget. Kolmandaks: ballett on säravalt tantsuline, kus tihedalt liituvad žanristseenid karakteritantsu ja puhta klassikaga.

Pika aja jooksul on balletil olnud mitmeid redaktsioone nii süžee-lises ülesehituses kui ka tantsude interpretatsioonis. Mõningad muudatused on ka meie lavastuses. Arvestades trupi võimalusi, oleme teinud kärpeid, mis on aidanud tuua tagasi dünaamilist loogikat tegevuse arendamisel. Meie ballett on 3-vaatuseline (mitte 4, nagu oli varem). Säilitades läbivaid süžeeiline, otsustasime jätta välja nn. mustlaste pildi. Seda ühelt poolt. Teiselt poolt — andmaks au Petipa talendile, võib vaataja tunda ära meistri käekirja koreograafia sümmeetrilisest ülesehitusest; seal aga, kus sümmeetria on lõhutud ja valitseb originaalne paigutus, eriti masside liikumises — seal valitseb Gorski fantaasia. Meie lavastus on ehitatud üles lainetaoliste järgnevustele — rahvalik-karakterne I vaatus, puhas klassikaline II vaatuse 1. pilt, karakteritantsuline II vaatuse 2. pilt ja karakterklassikaline III vaatus. Meeleolude vaheldumine on üks «Don Quijote» ise-loomulikumaid jooni. Samas on aga ballett tervikuna elurõõmus, kutsudes vaprusse ja optimismile.»

Ballettmeister ja lavastaja JURI PETUHHOV sai tantsuhariduse Permi Koreograafiakoolis. Peale lõpetamist (1972) oli solist Permi teatris, praegu Leningradi Väikeses Ooperi- ja Balletiteatris. On üleliiduliste konkursside ja Vene NFSV Riikliku preemia laureaat. 1978. aastal omistati talle Vene NFSV teenelise kunstniku au-nimetus. 1983. aastal astus Leningradi Riiklikku Konservatooriumi omandama ballettmeisteri eriala. Esimeseks tööks ballettmeisterina oli Leningradi Väikeses teatris Üspenski ballett «Kured lendavad» (1985).

RAT «Estonias» osaleb Meistri rollis Lazarevi balletis «Meister ja Margarita», ballettmeisterina tegutseb siin esmakordselt.

Kunstnik MARINA SOKOLOVA lõpetas Moskva Riikliku Kine-matograafia Instituudi 1963. aastal kunstnik-multiplikaatori eri-alal. Tegutseb vabakunstnikuna. 1964. aastast alates on teinud erinevates teatrites lavakujundusi, eriti lasteetendustele. Tegutseb ka tekstiilikunstnikuna (gobeläänid). On kujundanud lavastusi Saksa DV-s, Türgis, Itaalias, Ungaris ja mujal. RAT «Estonias» on temalt olnud lavakujundus Miljutini opere-tile «Neiid ärevil» (1973) ja Mussorgski ooperi «Boriss Godunov» kostüümikavandid (1980).

Ballettmeisteri assistent MARINA SAMSEVA sai tantsuhariduse Leningradi Koreograafiakoolis, peale lõpetamist oli 20 aastat Leningradi S. M. Kirovi nim. RA Ooperi- ja Balletiteatri solist. Siis sai temast pedagoog, repetiitor ja ballettmeister. On ballettmeisterina tegutsenud pajudes Nõukogude Liidu linnades ja ka välismaal — Hollandis («Luikede järv»), Tšehhoslovakkias («Legend armastusest»), Taanis (õppejõuna rahvusvahelistel klassikalise tantsu seminaridel). RAT «Estonias» oli kaastegev 1969. aastal Minkuse «Paquita» lavastamisel.

Marina Samševa:

«Ma ei ütle midagi uut, kui tunnistan, et armastan balletti «Don Quijote» juba ammu — kui baleriin minevikus, kui ballettmeister-repetiitor olevikus ja kui vaataja alati.

Kui puutud kokku selle balletiga, tekib tunne, et selle on loonud ballettmeisterid oma elu õnnelikel minutitel. Siin kõik sädeleb ja pulbitseb: nii massistseenid, lõbusad olmetseenid kui ka peategelaste Quiteria ja Basilio väga efekt-sed partiid. Ballett kannab endas rõõmu, vaimukust ja sära. Seetõttu mind köitis, köidab ja jääb köitma ballett «Don Quijote.»»

Libretist ja koreograaf MARIUS PETIPA (1818—1910) õppis tantsu oma isa Jean Antoine Petipa juures. Oli tantsija ja ballettmeister Bordeaux', Nantes'i, New Yorki ja Madriidi teatrites. 1847. aastal kutsuti tantsima Peterburi ja sellest ajast jäi tema elu seotuks Venemaaga. 1862. aastast alates oli ta Peterburi koosseisuline ballettmeister, s. h. 34 aastat teatrite peaballettmeister. Lavastas üle 60 balleti (Tšaikovski, Glazunovi, Minkuse, Pugni jt. muusikale), neist enamiku koreograafia on aluseks lavastustele ka meie päevil.

Koreograaf ALEKSANDR GORSKI (1871—1924) oli kuni 1901. aastani Peterburi Maria-teatri balletiartist, hiljem Moskva Suure Teatri ballettmeister. Tõi Marius Petipa lavastuste hea tundjana neist paljud Moskvasse, hoidus aga täpsetest kordustest, töötades neid loominguliselt ümber. Tähelepanuväärseks sai tema «Don Quijote» lavastus (1900).

Helilooja LUDWIG MINKUS (1826—1917) sai muusikalise hariduse Viinis, töötas peamiselt Venemaal. Oli vürst Jussupovi teatris kapellmeistriks, Suures Teatris orkestri solistik, Moskva teatrite balletimuusika inspektoriks, Peterburis Imperaatorlike teatrite balletiheliloojaks. Alates 1890. aastast elas Viinis. Koos Leo Delibes'iga kirjutas muusika balletile «Oja» (1866), edasi komponeeris veel 16 balletti, millede hulgast tuntuimad on «Don Quijote» (1869) ja «Bajadeer» (1877).

Aeg, mil elas Cervantes, oli Hispaanias tähelepanuväärne kuulsate kirjanduse ja kunsti loojate poolest: sel ajal tegutsesid Lope de Vega, Calderon, Cervantes, Tirso de Molina, El Greco, Velasques, Murillo. Seda aega nimetati Hispaania kultuuris «kuldseks sajandiks».

MIGUEL DE CERVANTES SAAVEDRA (1547—1616) sündis vabalt praktiseeriva velskri perekonnas, õppis lühikest aega ka ülikoolis, oli lihtsõdurina Itaalias, Alžeerias sõjavangis, teenis maksukogujana ja moonamuretsejana elatist, elu lõpul oli äärmises vaesuses.

Cervantes on kirjutanud ligi 30 näidendit, novelle, poeme, intermeediume, lamburiromaani «La Galatea», suurima kuulsuse tõi talle aga «Teravmeelne hidalgo Don Quijote La Manchast» (El Ingenioso Hidalgo Don Quijote de La Mancha). Millal täpselt romaan on kirjutatud, ei ole teada. Romaani esimene osa ilmus 1605. aastal (mõnedel andmetel 1604. aastal), teine osa — 1615. aastal.

Mitte juhuslikult ei valinud Cervantes oma kangelasi hispaania vaesunud aadlike — hidalgode, kuhu kuulus ka ta ise, ja maata talupoegade, kes moodustasid rahva enamiku, hulgast. Selle rändrüütlisuu läbi — andes talle kaitseks hullumeelsuse — sai Cervantes rääkida oma kaasaegsetega aususest, õiglusest, kõlblusest, vaprustest, õilsusest, armastusest. Kogu romaanis püüab ta lugemat veenda selles, et rüütliromaanide naeruvääristamine oli ainus põhjus, mis sundis teda kirjutama. Kuigi päris anekdootlikuna on ta oma kangelasi näidanud vaid esimeses viies peatükis.

Balleti «Don Quijote» aluseks on kolm peatükki romaani teisest osast. Oma süžeevalikul ei olnud Petipa originaalne — juba 1801. aastal oli koreograaf Milon teinud balleti samade peatükide järgi. Miloni ballett sai pealkirjaks «Camacho pulm». Episood romaanist, mis Milonil on kogu balleti sisuks, hõlmab Petipa variandis vaid ühe kõrtsipildi. Petipa «Don Quijote» koreograafia ei ole praktiliselt meie ajani jõudnud. Mõõndusega võime ka Gorski redaktsiooni tema ehedal kujul kaasaegsete variantide aluseks lugeda. On vaid selge, et Gorski toetus Petipa balletile, meie kaasaeg aga Gorskile.